

SOSYAL MEDYA KULLANIM ALIŞKANLIKLARI VE SİBER ZORBALIĞA MARUZ KALMA:

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

Murat KOÇYİĞİT¹

ÖZ

Dijital iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimi ile birlikte sosyal medya platformlarının kullanımı her geçen gün daha da artmaktadır. Enformasyon akışını hızlandıran sosyal medya platformları toplumsal ve kültürel faaliyetlerin yanında bireysel etkileşim hızını da artırmıştır. Kullanımı her geçen gün artan sosyal medya platformlarının avantajlarının yanında bazı riskleri de beraberinde getirdiğini ifade etmek gerekmektedir. Günümüzde sosyal medya platformlarında sıklıkla karşılaşılan risklerin başında tehdit, taciz, öfke, zorbalık ve nefret gibi unsurlar gelmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı sosyal medya kullanım alışkanlıklarının siber zorbalığa maruz kalma üzerindeki yordayıcı rolünü tespit etmektir. Bu bağlamda amaçlı örnekleme yöntemiyle yüzyüze olarak n=525 aktif sosyal medya kullanıcısı olan üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen araştırmanın verileri kullanılarak kullanıcıların siber zorbalığa maruz kalma düzeyleri araştırılmıştır. Araştırmada sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve siber zorbalığa maruz kalma gözlenen değişkenleri aracılığıyla oluşturulan ve kurgulanan ölçme materyali kullanılmıştır. Verilerin analizi istatistiksel paket programı kullanılarak yapılmıştır. Ampirik bulgular doğrultusunda, bağımsız değişkenler ile bağımlı değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda, sosyal medya kullanım alışkanlıklarının siber zorbalığa maruz kalma üzerinde $\beta=,491$ ($p=,000$) kuvvetinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, sosyal medya kullanım alışkanlıkları alt boyutlarının da (etkileşim, boş zaman değerlendirme, bilgi edinme, paylaşım) her birinin siber zorbalığa maruz kalma üzerinde yordayıcı bir role sahip olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Dijital Teknoloji

SOCIAL MEDIA USAGE HABITS AND EXPOSURE TO CYBERBULLYING: A RESEARCH ON UNIVERSITY STUDENTS

ABSTRACT

With the rapid development of digital communication technologies, the use of social media platforms is increasing day by day. Social media platforms, which accelerate the flow of information, have increased the speed of individual interaction as well as social and cultural activities. It is necessary to state that social media platforms, whose

Araştırma Makalesi

Research Article

¹ Doç. Dr.
Murat KOÇYİĞİT
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Turizm Fakültesi

E-Posta
mkocyigit@erbakan.edu.tr
ORCID
0000-0002-2250-415X

Başvuru Tarihi / Received
18.12.2023

Kabul Tarihi / Accepted
12.02.2024

use is increasing day by day, bring some risks along with their advantages. Nowadays, threats, harassment, anger, bullying and hatred are among the most frequently encountered risks on social media platforms. Accordingly, the aim of this study is to determine the predictive role of social media usage habits on exposure to cyberbullying. In this context, the levels of exposure to cyberbullying were investigated by using the data of the research conducted face-to-face with university students who are active social media users using purposive sampling method (n=525). In the research, the measurement material created and constructed through the observed variables of social media usage habits and exposure to cyberbullying was used. Data were analyzed using a statistical package program. In line with the empirical findings, it was determined that there was a significant relationship between the independent variables and the dependent variables. In this direction, it was determined that social media usage habits have a significant and moderate effect on exposure to cyberbullying ($\beta=,491$; $p=,000$). In addition, it was determined that each of the sub-dimensions of social media usage habits (interaction, leisure, information, sharing) had a predictive role on exposure to cyberbullying.

Keywords: Social Media, Cyber Bullying, Cyber Victimization, Digital Technology

GİRİŞ

Bireyin en temel psikolojik ihtiyaçlarından biri olan kendini ifade etme, duygu ve düşüncelerini anlatma, diğer bireylerle etkileşim içerisinde olma yaşamın olmazsa olmazıdır. İnternet, bilişim ve siber teknolojilerdeki gelişmeler, bireylerin iletişim kurma tarzlarını da hem değiştirmiştir hem de farklılaştırmıştır. İletişim teknolojilerindeki hızlı ilerleme ve gelişmeler daha önce benzeri görülmemiş platformların kullanılmaya başlanmasını sağlamış, bu durum iletişimin içerik ve biçimsel yönünü değiştirmiştir.

Web 1.0 teknolojisinden sonra Web 2.0 teknolojisinin okuma-yazma tabanlı iki yönlü iletişim olanağına sahip olması internetin ve dijitalleşmenin önemini artırmıştır. İletişim kurma biçimini daha dinamik ve diyalojik bir yapıyabüründüren Web 2.0 teknolojisi, özellikle sosyal medya platformlarının kullanımının yayılması ile birlikte etkisini giderek artırmaktadır.

Sosyal medya platformları dijital iletişimin hayatın bir parçası haline gelmesinde çok önemli bir paya sahiptir. Gerçek ya da sahte kimliklerle giriş yapabilme imkânına sahip olunan sosyal medya platformları, sanal dünya içerisindeki karmaşıklığı daha da artırmaktadır.

Günümüzde sosyal medya kullanıcıların günlük yaşamlarının merkezinde yer almaktadır. Kullanıcılar sosyal medyayı, bilgi paylaşımı, zaman geçirme, kaçış, sosyal etkileşim, sosyal sermaye, görünür olma ve geri bildirimde bulunma gibi amaçlar ve alışkanlıklar doğrultusunda kullanmaktadır (Jarman vd., 2021: 2279). Sosyal medyanın, günümüzün teknolojik açıdan iletişim kültüründe, dünyanın her yerindeki diğer kullanıcılarla iletişim kurmanın birincil yöntemi olduğu görülmektedir. Sosyal medya kullanımının pek çok olumlu faydası olmasına rağmen, bazı kullanıcılar sosyal medyayı başkalarına zarar vermek için kullanabilmektedir (Barlett vd., 2018: 147).

Sosyal medyanın sınırsız özgürlük sunan bir platform gibi algılanması ile bilinçsizce ve kontrolsüz bir şekilde kullanılması birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu durum özellikle bilişim suçu veya siber suç gibi kavramları ortaya çıkarmıştır. Özellikle sosyal medya kullanımında bilişim veya siber suçların başında yer alan siber zorbalık en sık karşılaşılan temel sorun durumundadır. Bununla doğrultuda siber zorbalığa maruz kalarak siber mağduriyet yaşayan kullanıcılar da sosyal medyanın siber suçlara ne kadar açık bir platform olduğunun farkında olabilmektedir. Manipülasyona ve suça çok açık bir platform olan sosyal medya araçları, özellikle sahte bilgilerle profil oluşturma, kimliği kurgulama ve şüpheli kimlik oluşturma gibi olanakları nedeniyle güven sorunu da yaşamaktadır.

Sosyal medya platformlarında kullanılan dile dikkat etmeden paylaşılan metinler, görseller, hareketli görüntüler vb. içerikler kontrolsüz bir şekilde kullanıldığında ve geniş kitlelere yayıldığında büyük bir veri dumanı oluşturmakta ve içerik yoğunluğuna neden olmaktadır. Sosyal medya platformları çok önemli fırsatları sağladığı gibi çok büyük riskleri ve olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Kendine ait bir dil oluşturmaları ve dili yozlaştırması, propaganda, provakasyon, manipülasyon, tahrikar ve illegal yapılara da avantaj sağlaması sosyal medyanın riskleri ve olumsuzlukları arasında değerlendirilmektedir. Bu tarz olumsuz yönlerinin ve risklerinin olması sosyal medyayı suç işlemeye açık bir platform haline getirmektedir.

Bu doğrultuda, siber suçların büyük çoğunluğu sosyal medya platformlarında işlenmektedir. Kişiyeye, topluma ve devlete karşı işlenen siber suçların ana kaynağı

günümüzde sosyal medya platformlarıdır. Siber suçların içerisinde geniş bir yer tutan siber zorbalık, sosyal medyada suç işlemeye meyilli kullanıcıların en fazla gerçekleştirdikleri eylemdir. Siber zorbalığa maruz kalan ve siber mağduriyet yaşayan kullanıcıların normal hayatlarında suça karşı nasıl tedbir alıyorsa internet veya sosyal medya platformlarını kullanırken de aynı önlemleri almaları gerekmektedir. Sosyal medya platformlarının bilinçli ve kontrollü bir şekilde kullanımı, bu platformlarda karşılaşılan sorunları ve siber mağdur olma durumunu minimize edebilmektedir.

Bu bağlamda, araştırmada sosyal medya kullanım alışkanlıklarının siber zorbalığa maruz kalma üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Literatürden yola çıkarak kavramsal olarak gerekçelendirilen araştırmanın temel amacı sosyal medya kullanım alışkanlıklarının siber zorbalığa maruz kalma durumunu etkileyip etkilemediğini ortaya koymaktır.

1. Sosyal Medya Platformları

Sosyal medya, Web 2.0 teknolojisi tabanlı ve kullanıcı temelli içerik üretimine olanak sağlayan etkileşimli bir medya platformudur (Lee ve Cho, 2011: 72). Sosyal medya, yeni bir döneme olanak sağlamış, Web 2.0 sayesinde geliştirilmiş, kullanıcılara içerik yayınlama ve değişim imkanı sağlayan yeni bir internet inovasyonu etkisini tanımlamak üzere geliştirilmiştir (Kwon ve Sung, 2011: 5). Web 2.0 teknolojisi özelliğini en iyi ortaya koyan sosyal medya platformları, kullanıcı odaklı olmakla birlikte kullanıcıyı merkeze almakta ve tüm kullanıcıların birbiriyle etkileşim halinde olmasını sağlamaktadır (Koçyiğit ve Koçyiğit, 2018: 32). Sosyal medyada bireyler tamamen gönüllü olarak video, metin, müzik gibi içerikler ile sosyal yazılıma dayalı uygulamaların yardımıyla paylaşımlar yapabilmektedir. Sosyal medya kavramıyla, asıl vurgulanmak istenen içerisindeki teknoloji değil; içerik üretimi ve kullanımı ile ilgili aktif sosyal rollerdir (Lietsala ve Sirkunan, 2008: 19). Sosyal medya platformları interaktiftir, sosyal etkileşime elverişli ve etki düzeyi oldukça yüksek bir mecradır (Koçyiğit, 2015: 25). Sosyal medya platformları yüksek derecede paylaşımın gerçekleştiği, çevrimiçi medyanın yeni bir türü olarak katılımcıların çok olduğu en yeni fikirlerden biridir ve genel olarak katılımcı, açıklık, diyalog, topluluk

KOÇYİĞİT, Murat (2024). Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 12 (1), 37-61

oluşturma, bağlantılılık gibi özellikleri içermektedir (Mayfield, 2008: 6). Sosyal medya platformlarının en belirgin özelliği, zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın içerikleri internet ortamında hızlıca paylaşmaya imkân sağlamasıdır (Diker ve Taşdelen, 2017: 191).

Sosyal medya platformlarını birbirinden farklı kılan, kullanıcıların diğer kullanıcılar ile tanışmasına imkân sağlamasından daha ziyade, bu platformlarda görünür olmayı ve kullanıcıların birbirlerine bağlanmasına olanak tanınmasıdır (Boyd ve Ellison, 2007: 211). Bu platformlar kullanıcıların özel anlarını ve özel hayatlarını yayınlamasına olanak sağlamakta ve tüm dünyada yoğun bir şekilde kullanılmaktadır (Boughman, 2010: 933). Kullanıcılar, sosyal medya platformlarını, yeni arkadaşlıklar edinmek, eski arkadaşlarını bulmak, ilgi çekici içerik ile özel bilgileri paylaşmak ve popüler bir kullanıcı olmak için kullanmaktadır (Lee ve Cho, 2011: 73).

Diğer yünden bu platformlar, kültür sanat, spor, edebiyat, müzik, topluluk bilgileri, ideolojik fikirler gibi içeriklerin ve etkinliklerin paylaşıldığı mecralardır (Lewis vd., 2008: 330-331). Sosyal ağ siteleri, katılımcıların birbirleri hakkındaki özel bilgileri elde etmesine, özellikle yeni arkadaş edinmeye ve eski arkadaşları bulmaya imkan sağlamaktadır (Morgan vd., 2010: 1405). Bu platformlarda katılımcılar kendi içeriklerini (müzik, video, resim, metin vb.) oluşturabilmekte ve diğer katılımcıların görebileceği şekilde paylaşabilmektedir (Pfeil vd., 2009: 643). Instagram, TikTok ve Facebook gibi sosyal ağ platformları sosyo-demografik, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel olarak sınıflandırma ve etiketleme yaparak, kullanıcıları kategorize edebilmektedir. Bu kategorisasyon ile sosyal medya platformlarını kullanan bireyler ve gruplar arasındaki etkileşim ve paylaşımlar takip edilebilmektedir (Maranto ve Barton, 2010: 36).

1.1. Sosyal Medya Kullanıcı Özellikleri ve Kullanım Alışkanlıkları

İnternet ve Web 2.0 teknolojisinin sağladığı imkanlar doğrultusunda sosyal medya platformları, hem birey açısından hem de toplum açısından önemli fırsatları bünyesinde barındırmaktadır. Sosyal medya platformları, içerik paylaşımı ve etkileşim kurma imkânı nedeniyle çekiciliği yüksek ortamlardır. İnternet ve Web 2.0 teknolojisinin yanında mobil iletişim araçlarındaki gelişim, platformlara erişim

kolaylığı ve kullanıcıların iletişim ihtiyaçlarını büyük oranda karşılabiliyor olması bu platformların kullanımını artırmakla kalmadı aynı zamanda kullanıcıları bağımlı hale getirmeye başlamıştır. Kullanıcıların gönüllü olarak katılabildikleri ve yorum yapabildikleri içeriklere müdahil olabilmek istekleri nedeniyle her geçen gün sosyal medya platformları ilgi çekici hale gelmektedir. Kullanıcıların yoğun bir şekilde sosyal medya platformlarında yer edinmeye çalışması ve merak duygusuyla bu ortamları kullanması, yüz yüze ilişkileri minimize ederken kişilerarası iletişimi farklı bir boyuta taşımaktadır. Sosyal medya kullanıcıları, platformlarda oluşturdukları profiller aracılığıyla olmak istedikleri benliklere bürünmeye çalışmakta, takdir edilme, beğenilme, statü kazanma ve saygı görmek amacıyla olmadıkları kimliklere bürünmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda hem erkek kullanıcılar hem de kadın kullanıcılar ideallerinde yer alan kimliklere ve benliklere bürünmeyi birincil amaç edinebilmektedir. Her içeriğin en iyisine sahip olma arzusuna sahip olan sosyal medya kullanıcıları, gerçekte sahip olmadıkları kimliklere, yeteneklere, bilgi ve becerilere, ilgi alanlarına, duygu ve düşüncelere sahipmiş gibi görünme arzusu ile hareket edebilmektedir. Lenhart ve Madden (2007)'in ifade ettiği gibi sosyal medya platformlarında herkes güzel, başarılı, mutlu, hayatından memnun, güçlü, ilgili, sosyal sorumluluk sahibi, düşünceli, eleştirilen, bilgili, eğitilmiş, statü sahibi, başkasını beğenmeyen ve nesnel gerçeğin yerine duygu ve düşüncelerine yakın içeriklere eğilimli özellikler sergileyebilmektedir.

Geleneksel medyada olmayan diyalojik yapı sosyal medyanın önemli bir özelliğidir. Aynı zamanda, sosyal medya platformlarının kullanıcı tabanlı içerik üretimine imkân sağlaması bu platformların önemini artırmaktadır (Diker ve Koçyiğit, 2022: 120). Bu doğrultuda, sosyal medya kullanıcılarının güvenlik konusunda dikkat etmesi gereken birçok husus da ön plana çıkmaktadır. Bu platformlarda gizlilik ve mahremiyet prensiplerine dikkat edilmeden paylaşılan pek çok kişisel bilgileri ile açık kimliği ifşa eden içerikler kullanıcıları zor durumda bırakabilmektedir. Sosyal medya platformlarında kullanıcılar kimlik bilgilerini ve kişisel bilgilerini paylaşarak kendileri ile ilgili ulaşılmak istenen detayları kendi istekleri ile kamuya açık hale getirmektedir. Örneğin, eğitim bilgisi, adres, kişisel resimler, çalıştıkları kurum, medeni durum,

akrabalık ilişkileri, doğum günü, siyasi görüşü vb. birçok kişisel bilgi sosyal medya platformlarında üçüncü şahısların ulaşabileceği duruma taşınmaktadır. Sosyal medya platformlarının şifrelerin bu tarz bilgilerle bağlantılı olması oldukça riskli bir güvenlik problemi oluşturmaktadır (Hobson, 2008: 20). Sosyal medya platformlarında kullanıcılar, kötü niyetli diğer kullanıcılar tarafından tehdit, taciz ve istismar gibi olumsuz durumlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Kullanıcılar sosyal medya platformlarında yazılı veya görsel olarak rahatsız edilebilmektedir. Bu platformlarda kişisel bilgileri paylaşmak ve konum bildirimini yapmak son derece riskli eylemler olarak nitelendirilebilir (Yavanoğlu vd., 2012: 15).

Sosyal medya kullanım alışkanlıkları incelendiğinde; Koçak (2012)'a göre boş zaman değerlendirme, finansal okuryazarlık, girişimcilik, gündemi takip etme, düşüncelerini ifade etme, haberleşme ve bilgi edinme, topluluk kurma ve sosyalleşme gibi önemli kullanım faydaları sağladığı görülmektedir. Diğer taraftan ise bağımlılık, yalan haber, ahlaki sorunlar, güvensizlik, sığ ilişkiler ve zaman israfı gibi de olumsuzlukları bünyesinde barındırmaktadır.

Son derece özgür bir ortammış gibi tanımlanan ve öyle algılanan sosyal medya platformları, tamamen kontrolsüz bir şekilde kullanılmaya başlandığında güvenlik açıkları ile birlikte suç işleme ve suça meyiletme ögesini de ortaya çıkarmaktadır. Normal hayatta yüz yüze iletişimde sorun yaşayan kişilerin klavye başında kahramanlığa soyunması ve sosyal medya platformlarını son derece sınırsız özgürlük alanı gibi görmesi bu kullanıcıları kontrolden çıkarmaktadır. Bilişim veya siber alandaki denetimsizlik, sosyal medya platformlarının kullanımına yönelik yasal boşluklar, suça, tacize, zorbalığa, sahtekârlığa ve dolandırıcılığa meyilli olan kullanıcıları daha da cüretkâr hale getirmektedir. Sosyal medya platformları her ne kadar etkilişimi sağlayan, sosyalleşmeye ve bilgi paylaşımına açık alanlar olarak değerlendirilse de güvenlik açıkları ve kötü niyetli kullanıcılar nedeniyle son derece denetimsiz, istismara ve zorbalığa açık platformlardır. Normal hayatta suç teşkil eden tehdit, hakaret, kişisel verilerin izinsiz ele geçirilmesi, özel hayatın gizliliğini ihlal etme, suçu ve suçluyu destekleme, kamuoyunu kin, nefret ve düşmanlığa sevk edecek

KOÇYİĞİT, Murat (2024). Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 12 (1), 37-61

fiillerde veya söylemlerde bulunma gibi davranışlar günümüzde daha çok sosyal medya platformları üzerinden işlenen suçlar arasında yer almaktadır.

2. Siber Zorbalık ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma

Günümüzde sosyal medya platformlarının yoğun bir şekilde kullanımı ile zorbalık ve taciz gibi suç odaklı eylemlerin bu platformlarda işlendiği görülmektedir. Bu tarz eylemlere maruz kalan kullanıcıların da son derece mağdur olduğu düşünüldüğünde iki önemli kavram ön plana çıkmaktadır. Birincisi siber zorbalık bir diğeri ise siber zorbalığa maruz kalma (siber mağduriyet) kavramlarıdır. Siber zorbalık, kullanıcının kasıtlı bir şekilde başka bir kullanıcıyı internet veya sosyal medya platformlarını kullanarak taciz ya da tehdit eylemlerine içeren davranışlardır. Bu durum bireyi kaygılandıran önemli hususlar arasında yer almaktadır. Kullanımı her geçen gün artan sosyal medya platformlarının fiziksel ve psikolojik sorunlara neden olduğu görülmektedir. Diğer taraftan siber zorbalığa maruz kalma (siber mağduriyet) kavramı ise kullanıcının sosyal medya platformları başta olmak üzere, kasıtlı ve sürekli bir şekilde başka bir kullanıcı tarafından metin, resim, video vb. içerikler ile taciz ve tehditlere maruz kalmasıdır. Hawi ve Samaha (2017)' ye göre özellikle 20 yaş ve altındaki kullanıcılarda, sosyal medya platformlarının sorunlu kullanımı giderek artmaktadır. Bu yaş grubundaki gençlerde mobil cihazların kullanımının artması ile sosyal medya platformları üzerinden oynanan oyunlar, hayatın bir parçası haline gelmiştir. Aşırı, denetimsiz ve kontrolsüz bir şekilde kullanılan sosyal medya platformları tüm kullanıcılar da olduğu gibi özellikler gençler arasında da önemli sorunları ortaya çıkarmaktadır.

Gross (2004), sosyal medya platformlarında kimliği gizleme, anonim veya kurgusal bir kimliğe bürünme ihtimali gibi durumlarından bu platformlardaki önemli riskler arasında olduğunu ifade etmektedir. Bu tarz aldatıcı bilgiler ile oluşturulan hesaplar aracılığıyla siber zorbalığın daha kolay bir şekilde gerçekleştirilen eylem haline geldiği görülmektedir. Bir kullanıcının başka bir kullanıcıya yönelik kasıtlı ve rahatsız edici davranışları siber zorbalık olarak düşünüldüğünde bu davranışlara maruz kalanlarında siber mağduriyet yaşadıkları ifade edilmektedir. Kowalski ve Limber

KOÇYİĞİT, Murat (2024). Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 12 (1), 37-61

(2007), siber zorbalığın tehdit, şiddet, zarar verme, güç dengesizliği, taciz ve dışlama özellikleri geleneksel zorbalık ile benzerlik taşımaktadır.

Siber zorbalığı geleneksel zorbalıktan ayıran ve daha da sorunlu hale getiren özellikler, gizlilik, güvenlik, zaman ve mekân sınırlamasının olmaması, fiziksel güce gereksinim duyulmaması, mağdura kolay erişim sağlanması, etki alanının geniş olması ile teknolojinin ve dijital platformların imkânlarını kullanarak kapsamının son derece geniş olmasıdır (Antoniadou vd., 2016: 28). Dolayısıyla sosyal medya platformlarında tacize ve tehdite maruz kalana, baskı ve psikolojik şiddet görene “siber mağdur”, taciz ve tehdit edene, baskı ve psikolojik şiddet uygulayana ise “siber zorba” adı verilmektedir (Li, 2007: 436; Bussey vd., 2015: 32). Kullanıcılar bazı durumlarda hem mağdur hem de zorba rollerinde olabilmektedir. Bununla birlikte siber zorbalığa maruz kalanlar yani siber mağdurlar, özgüven düşüklüğü, hayal kırıklığı, uyumsuzluk, kaygı bozukluğu, yalnızlık, duygusal istikrarsızlık, karamsarlık, endişe, ve depresyon gibi duygusal, psikolojik, bilişsel ve pskosomatik problemlerin yanında akademik başarısızlık da yaşayabilmektedir (Kokkinos vd., 2014: 210). Willard (2007), siber zorbalık davranışlarını incelediği bir araştırmasında, bu davranışları; sanal takip ve taciz, kimliğe bürünme, aşağılama, kişisel bilgileri paylaşma, yoksayma/dışlama ve sahtekârlık başlıkları altında toplamıştır. Diğer taraftan bilişim alanında işlenen suçları; hakaret, şantaj ve tehdit, sanal/çevrimiçi kavga, yetkisiz erişim, sahte kişilik oluşturma ve kişilik taklidi, sanal/çevrimiçi kumar, izinsiz mesaj ya da e-posta (Stewart ve Fritsch, 2011: 82-83) başlıkları altında toplamak mümkündür.

Wang vd. (2016), tarafından yapılan bir çalışmada, siber zorbalığın ve siber mağduriyetin büyük oranda cinsiyet bağlamında değişiklik gösterdiği, kimi zaman siber zorbanın bir erkek kimi zaman ise siber mağdurun bir kadın olduğu, bazen de zorbanın bir kadın mağdurun bir erkek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda siber zorbalığa maruz kalmanın diğer bir ifade ile siber mağduriyetin etkileri incelendiğinde Özer (2016)'e göre siber mağduriyetin sonucunu, kullanıcılarda zihinsel, duygusal, psikolojik, sosyal, akademik ve fizyolojik etkiler başlıkları altında toplamak mümkündür. Bununla birlikte siber zorbalığa maruz kalmanın boyutu, zorbalığın yoğunluğuna, süresine, mağdurun psikolojik ruh haline ve zorbalığın neden olduğu

KOÇYİĞİT, Murat (2024). Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 12 (1), 37-61

strese karşı gösterdikleri dirence göre değişebilmektedir. Siber mağdurları etkileyen bu eylem siber zorbalığı uygulayan bireyleri de derinden etkilemektedir. Siber mağduriyete yol açan siber zorbalılar, öfke ve stres yönetimi ile empati yeteneği zayıf, kolay tepki gösteren, duygusal olarak güçsüz, agrasif, saldırgan, psikolojik ve sosyal sorunları olan, iletişim kurma sorunu yaşayan ve duygudurum bozukluğu olan bireyler haline gelmektedir. Bunun yanı sıra güvenli, hazırcevap, kişisel özelliklerle alay eden ve iletişim kabiliyeti yüksek siber zorbalarında varlığı söz konusu olabilmektedir.

3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, sosyal medya kullanım alışkanlıklarının siber zorbalığa maruz kalma değişkenini yordama gücünü tespit etmek amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden sebep-sonuç araştırma tekniği kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın ilk amacı, sosyal medya kullanım alışkanlıklarının alt boyutları ile siber zorbalığa maruz kalma değişkeni alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemektir. Bununla birlikte araştırmanın ikinci amacı ise sosyal medya kullanım alışkanlıklarının siber zorbalığa maruz kalma değişkeni üzerinde herhangi bir yordayıcı rolü olup olmadığını tespit etmektir. Bu doğrultuda araştırmanın evrenini, Konya'daki devlet üniversitelerinde öğrenim gören ve aktif sosyal medya kullanıcısı olan üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Dolayısıyla, araştırma kapsamında sosyal medya kullanıcısı olan üniversite öğrencilerinin tamamına ulaşmak zaman kısıtı ve örnekleme erişim zorluğundan dolayı araştırma olasılığa dayalı olmayan örnekleme türlerinden amaçlı örnekleme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın gerçekleştirilmesi için Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığından 19.02.2021 tarihli, 02 sayılı, 2021/114 karar nolu olmak üzere Etik Kurul Kararı alınmıştır.

3.1. Veri Toplama Yöntem ve Aracı

Araştırma verileri anket tekniği ile yüzyüze toplanmıştır. Araştırmanın ölçüm materyali 2 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde ; Altunbaş ve Kul (2015)'ün, çalışmalarından derlenerek kurgulanmış olan “sosyal medya kullanım alışkanlıkları” ölçüm materyali ile Stewart vd., (2014) tarafından geliştirilen ve Küçük (2016) tarafından Türkçe'ye çevrilen “siber zorbalığa maruz kalma” ölçüm materyali, çalışma

KOÇYİĞİT, Murat (2024). Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 12 (1), 37-61

amacı doğrultusunda uyarlanarak kullanılmıştır. Ölçüm materyalinin ikinci bölümü ise katılımcıların sosyo-demografik niteliklerini belirlemeyi amaçlayan değişkenlerden oluşmaktadır. Ölçüm materyalindeki değişkenler Türkçe olarak hazırlanmıştır. Ölçüm materyalinde iki ölçüm aracı (sosyal medya kullanım alışkanlıkları / 22 değişken; siber zorbalığa maruz kalma / 15 değişken) yer almaktadır. Sosyal medya kullanım alışkanlıklarının siber zorbalığa maruz kalma değişkeni üzerindeki yordama gücünü belirlemek amacıyla oluşturulan ölçüm materyallerinde yer alan gözlenen değişkenlerin tamamı 5'li Likert ölçeğine göre ölçeklendirilmiştir.

3.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın verileri, örnekleme erişim zorluğu ve zaman sınırlılığı nedeniyle yüzyüze olarak amaçlı örnekleme yöntemi ile Konya'daki devlet üniversitelerinde öğrenim gören aktif sosyal medya kullanıcılarından elde edilmiştir. Araştırma bulgularının genellenebilirliği ve geçerliliği çalışma grubu ile sınırlıdır. Aynı zamanda araştırma bulgularının zaman sınırlılığı ise verilerin toplandığı tarihler olan Mart 2022-Nisan 2022 ile sınırlıdır.

3.3. Araştırmanın Hipotezleri

Literatürden yola çıkarak kavramsal olarak gerekçelendirilen, sosyal medya kullanım alışkanlıklarının siber zorbalığa maruz kalma değişkeni üzerinde herhangi bir yordayıcı rolü olup olmadığını belirlemek amacıyla oluşturulan hipotezler şu şekildedir:

H1 → Sosyal medya kullanım alışkanlıkları siber zorbalığa maruz kalma üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.

H2 → Sosyal medya kullanım alışkanlıkları alt boyutlarından *etkileşim* siber zorbalığa maruz kalma üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.

H3 → Sosyal medya kullanım alışkanlıkları alt boyutlarından *boş zaman değerlendirme* siber zorbalığa maruz kalma üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.

H4 → Sosyal medya kullanım alışkanlıkları alt boyutlarından *bilgi edinme* siber zorbalığa maruz kalma üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.

KOÇYİĞİT, Murat (2024). Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 12 (1), 37-61

H5 → Sosyal medya kullanım alışkanlıkları alt boyutlarından *paylaşım* siber zorbalığa maruz kalma üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir.

BULGULAR

Araştırmada elde edilen veriler istatistik programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırma amacı doğrultusunda istatistiksel testler belirlenerek verilerin normal dağılım gösterip göstermediği kontrol edilmiştir. Verilere gerçekleştirilen normallik testi sonucunda normal dağılım gösterdiği tespit edilen veriler belirlenen sistematik doğrultusunda analiz edilmiştir. Öncelikli olarak katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine frekans analizi uygulanmıştır. Tablo 1.'de katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin tanımlayıcı istatistik sonuçları yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri (n=525)

Demografik Değişkenler	Değer	Frekans	Yüzde	Demografik Değişkenler	Değer	Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	268	51,0	Medeni Durum	Bekâr	507	96,6
	Kadın	257	49,0		Evli	18	3,4
	Toplam	525	100,0		Toplam	525	100,0
Yaş	18-21	363	69,1	Aile Gelir Durumu	10000 TL'den Az	30	5,7
	22-25	155	29,5		10001-15000	92	17,5
	26-29	7	1,3		15001-20000	110	21,0
	Toplam	525	100,0		20001-25000	102	19,4
Üniversite	Necmettin Erbakan Üni	256	48,8	25001 ve Üzeri	191	36,4	
	Selçuk Üni	269	51,2		Toplam	525	100,0
	Toplam	525	100,0				

Tablo 1. incelendiğinde katılımcıların % 51,0'inin erkek, % 49,0'unun ise kadın olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaş aralıkları incelendiğinde 18-21 yaş aralığındaki katılımcıların oranının % 69,1; 22-25 yaş aralığındaki katılımcıların oranının % 29,5 ve 26-29 yaş aralığındaki katılımcıların oranının % 1,3 olduğu belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların medeni durumları incelendiğinde % 96,6'sının bekâr, % 3,4'ünün ise evli olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların aile gelir durumu incelendiğinde ise % 5,7'sinin 10000TL'den az, % 17,5'inin 10001-15000 TL

KOÇYİĞİT, Murat (2024). Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 12 (1), 37-61

aralığında, % 21,0'ının 15001-20000 TL, % 19,4'ünün 20001-25000 TL ve % 36,4'ünün de 25000 TL ve üzeri olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte katılımcıların üniversiteleri incelendiğinde %48,8'inin Necmettin Erbakan Üniversitesi, %51,2'sinin de Selçuk Üniversitesi öğrencisi olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Faktör Yapısı

Faktör	Değişkenler	Faktör Yükleri			
		1	2	3	4
Etkileşim	Boş zamanımın çoğunluğunu sosyal medyada geçiririm	,759			
	Sosyal medyada akışı kaçırmak beni mutsuz eder	,745			
	Sosyal medya platformlarına arkadaşlarımı davet ederim	,723			
	Yüzyüze ifade edemediğim duygularımı ifade etmemi sağlar	,607			
	Sosyal medya da daha rahat arkadaş edinebilirim	,511			
	Sosyal medya platformlarına güvenirim	,503			
Boş Zaman Değerlendirme	Sosyal medyayı zaman geçirmek için kullanırım		,755		
	Sosyal medyada gördüklerimle kendimi kıyaslarım		,663		
	Boş zamanlarımda sosyal medya ağlarında vakit geçiririm		,610		
	Sosyal medya üyeliklerim dışadönük olmamı sağlar		,537		
	Sosyal medya kullanıcısı olmaktan asla vazgeçmem		,513		
	Sosyal medyayı oyun için kullanıyorum		,507		
Bilgi Edinme	Sosyal medyayı bilgi almak için kullanırım			,744	
	Sosyal medyayı ilgi duyduklarımı takip etmek için kullanırım			,694	
	Güncel haberleri sosyal medya platformlarından öğrenirim			,668	
	Okuduğum haberleri, izlediğim videoları arkadaşlarımla paylaşıyorum			,564	
Paylaşım	Sosyal medyada rahatça paylaşım yapabilirim				,815
	Sosyal medya ile öğrenmenin kolay olduğunu düşünüyorum				,680
	Sosyal medya ile fikirlerimi rahatlıkla paylaşabiliyorum				,643
	Sosyal medyanın özgürlük alanı olduğunu düşünüyorum				,524
Özdeğer		5,92	2,24	1,30	1,90
Açıklanan Varyans		15,96	13,17	12,13	11,55
Toplam Açıklanan Varyans				52,827	
KMO				,872	
Barlett Testi				3341,940 (p=,000)	
Cronbach's Alpha (Güvenilirlik)				,902	

Sosyal medya kullanım alışkanlıkları ölçüm materyaline gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda Kaiser-Meyer-Olkin (KMO=0,872) ile bütün soru grubunun genel olarak faktör analizine uygun olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte tek tek her bir alt boyutun da faktör analizine uygun olduğu tespit edilmiştir. Ancak, soru formu içerisinde yer alan 6. ve 9. sorular birden fazla faktör altında birbirine yakın değerlere sahip olduğu için analiz dışı bırakılarak faktör analizi tekrar gerçekleştirilmiştir. Faktör analizine göre sosyal medya kullanım alışkanlıkları ölçüm materyali katılımcılarca 4 alt boyutta algılanmıştır. Bu boyutlar, *etkileşim*, *boş zaman değerlendirme*, *bilgi edinme ve paylaşım* olarak isimlendirilmiştir. Ayrıca faktör boyutları 0,50 nin üzerinde olduğu saptanmıştır. Sosyal medya kullanım alışkanlıkları ölçüm materyalinin Cronbach's Alpha (Güvenilirlik) katsayısı ise, ,902'dir. Dolayısıyla ölçüm materyalindeki sorular arasındaki güvenirlik katsayısının oldukça güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. Siber Zorbalığa Maruz Kalma Ölçeği Faktör Yapısı

Faktör	Değişkenler	Faktör Yükleri		
		1	2	3
Taciz	Sosyal ağlarda beni taklit etmeye çalışanlar oluyor	,811		
	Dışlamalar sosyal medya platformlarında daha rahat yapıyor	,742		
	Sosyal medyada benim adıma sahte hesaplar açıldı	,662		
	Tanımadığım kişiler bana virüslü mesajlar gönderdi	,637		
	Sosyal medya hesaplarından rahatsız edici mesajlar aldım	,554		
	Sosyal medyada hakaret içeren mesajlar aldım	,528		
Tehdit	İznilenmeden fotoğraflarımı sosyal medyada yayınladılar		,797	
	İstekleri yerine getirmezsem tehditkâr psikolojik ve fiziksel mesaj aldım		,796	
	Sosyal ağlarda adıma sahte hesaplar açılarak rahatsızlık veriliyor		,646	
	Sosyal medyada benimle ilgili gerçek olmayan bilgiler yayımlandı		,631	
	Sosyal medyada rencide edilerek rahatsız edildim		,567	
Kaygı	Siber zorbalığa maruz kaldığımda sosyal medya kullanım sürem azalır			,767
	Vakit geçirme sürem arttıkça zarar görme olasılığım yükselir			,695
	Siber zorbalıkla mücadele için ilgili yerlere şikâyetlerimi yaparım			,570
	Sosyal ağlarda tehditle karşılaşırsam ailemle paylaşırım			,529
Özdeğer		4,96	1,64	1,29
Açıklanan Varyans		20,70	20,55	11,37
Toplam Açıklanan Varyans			52,62	
KMO				,869
Barlett Testi				2436,687 (p=,000)
Cronbach's Alpha (Güvenilirlik)				,897

KOÇYİĞİT, Murat (2024). Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 12 (1), 37-61

Siber zorbalığa maruz kalma ölçüm materyali faktör analizi verileri incelendiğinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO=0,869) ile gözlenen değişkenlerin bir bütün olarak faktör analizine uygun olduğu tespit edilmiştir. Faktör analizine göre siber zorbalığa maruz kalma ölçüm materyali katılımcılarca 3 alt boyutta algılanmıştır. Bu boyutlar, taciz, tehdit ve kaygı olarak adlandırılmıştır. Ayrıca faktör boyutlarının 0,50'nin üzerinde olduğu saptanmıştır. Ölçüm materyalinin içsel tutarlılık katsayısı Cronbach Alpha ile ölçülmüştür. Güvenirlik ölçümü ile sorular arasındaki ilişkiyel yöne bağlı uyum değerleri incelenmiştir. Siber zorbalığa maruz kalma ölçüm materyalinin Cronbach Alpha değerlerinin %60'ın üstünde ,897 olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla ölçüm materyalinin istatistiksel olarak güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4. Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma İlişkisi Korelasyon Analizi

		Etkileşim	Boş Zaman Değ.	Bilgi Edinme	Paylaşım	Taciz	Tehdit	Kaygı
Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları	Etkileşim	r 1						
		p						
	Boş Zaman Değ.	r ,602**	1					
		p ,000						
	Bilgi Edinme	r ,226**	,316**	1				
		p ,000	,000					
Siber Zorbalığa Maruz Kalma	Paylaşım	r ,474**	,487**	,508**	1			
		p ,000	,000	,000				
	Taciz	r ,308**	,228**	,094*	,216**	1		
		p ,000	,000	,031	,000			
	Tehdit	r ,408**	,179**	,171*	,109*	,557**	1	
		p ,000	,000	,037	,012	,000		
Kaygı	r ,140*	,134*	,189**	,091*	,304**	,186**	1	
	p ,033	,035	,000	,038	,000	,000		

** . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır. (2-tailed).

* . Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır. (2-tailed).

Tablo 4. incelendiğinde sosyal medya kullanım alışkanlıkları ölçüm materyali alt boyutları (etkileşim, boş zaman değerlendirme, bilgi edinme, paylaşım) bağımsız değişkenleri ile siber zorbalığa maruz kalma (taciz, tehdit ve kaygı) bağımsız değişkenleri arasında 0,01 ve 0,05 düzeyinde anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

KOÇYİĞİT, Murat (2024). Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 12 (1), 37-61

Ampirik sonuçlar doğrultusunda sosyal medya kullanım alışkanlıkları alt boyutları ile siber zorbalığa maruz kalma alt boyutları arasında orta kuvvete yakın anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5. Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları ile Siber Zorbalığa Maruz Kalma Değişkeni Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişkenler	Standardize	t-istatistiği	p değeri	Standart Hata
		Katsayılar Beta			
Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları	Siber Zorbalığa Maruz Kalma	,491	6,69	,000	
	R ²		,285		,523
	Düzeltilmiş R ²		,283		
	F istatistiği		48,532 (p= ,000)		

Sosyal medya kullanım alışkanlıkları ile siber zorbalığa maruz kalma değişkeni basit doğrusal regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, sosyal medya kullanım alışkanlıklarının siber zorbalığa maruz kalma değişkeni üzerinde $\beta=,491$ kuvvetinde anlamlı ($p=,000$) bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Tablo 5.'de R² değerinin ,285 çıkması, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkendeki değişmelerin %28,5'ini açıklayabileceğini; F istatistiği sonucu ise modelin bir bütün olarak anlamlı olduğunu ifade etmektedir. Ampirik sonuçlar, sosyal medya kullanım alışkanlıklarının siber zorbalığa maruz kalma değişkenleri üzerinde pozitif ve istatistikî olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Araştırma bulguları, sosyal medya kullanım alışkanlıklarının siber zorbalığa maruz kalma değişkenini anlamlı bir şekilde etkilediğini göstermektedir.

Tablo 6. Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Alt Boyutları ile Siber Zorbalığa Maruz Kalma Ölçeği Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişkenler	Standardize	t-istatistiği	p değeri	Standart Hata
		Katsayılar Beta			
Sosyal Medya Kullanımı	Etkileşim	,317	5,91		
	Boş Zaman Değerlendirme	,106	1,11	,000	,712

Bilgi Edinme	,127	1,55
Paylaşım	,153	1,97
R ²		,117
Düzeltilmiş R ²		,110
F istatistiği	17,271	(p= ,000)

Sosyal medya kullanım alışkanlıkları alt boyutları ile siber zorbalığa maruz kalma değişkeni çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, sosyal medya kullanım alışkanlıkları alt boyutlarının (etkileşim, boş zaman değerlendirme, bilgi edinme, paylaşım) tamamının siber zorbalığa maruz kalma değişkeni üzerinde anlamlı (p=,000) bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile siber zorbalığa maruz kalma üzerinde, sosyal medya kullanım alışkanlıkları alt boyutlarından etkileşimin $\beta=,317$ (p=,000); boş zaman değerlendirmenin $\beta=,106$ (p=,000); bilgi edinmenin $\beta=,127$ (p=,000); paylaşımın $\beta=,153$ (p=,000) kuvvetinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Tablo 6. incelendiğinde R² değerinin ,117 olduğu görülmektedir. Bu veri bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkendeki değişmelerin %11,7'sini açıklayabileceğini; F istatistiği (17,271; p=,000) sonucu ise modelin bir bütün olarak anlamlı olduğunu ifade etmektedir. Ampirik sonuçlar, sosyal medya kullanım alışkanlıklarının her bir alt boyutunun siber zorbalığa maruz kalma üzerinde pozitif ve istatistikî olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

İnternet ve sosyal medya platformlarının kullanımının artması bu platformlarda karşılaşılan siber zorbalık ve siber zorbalığa maruz kalma gibi bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu doğrultuda sosyal medya kullanım alışkanlıklarının siber zorbalığa maruz kalma üzerindeki yordayıcı rolünün incelendiği bu çalışmada, sosyal medya kullanım alışkanlıkları alt boyutları (etkileşim, boş zaman değerlendirme, bilgi edinme, paylaşım) ile siber zorbalığa maruz kalma değişkeninin alt boyutları (taciz, tehdit ve kaygı) arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla her bir sosyal medya kullanım alışkanlığı, siber zorbalığa maruz kalma alt boyutları ile anlamlı bir ilişki düzeyine sahiptir.

Bununla birlikte sosyal medya kullanım alışkanlıklarının siber zorbalığa maruz kalma değişkeni üzerinde $\beta=,491$ kuvvetinde ve anlamlı ($p=,000$) bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, sosyal medya kullanım alışkanlıklarının artmasına paralel olarak siber zorbalığa maruz kalma eyleminin de artmasının söz konusu olabileceği ifade edilebilir. Ancak her sosyal medya kullanıcısının siber zorbalığa maruz kaldığını diğer bir ifade ile siber mağduriyet yaşadığını söylemek mümkün olmadığı gibi her kullanıcının da siber mağduriyet sorunu ile karşı karşıya kalabileceğini belirtmek de gerekmektedir.

Öte yandan, sosyal medya kullanım alışkanlıklarının her bir alt boyutunun siber zorbalığa maruz kalma durumu üzerinde de anlamlı etkilerinin olduğu araştırmanın diğer bulguları arasında yer almaktadır. Etkileşim alt boyutu siber zorbalığa maruz kalmayı diğer alt boyutlara oranla daha fazla etkilemektedir ($\beta=,317$; $p=,000$). Dolayısıyla sosyal medya platformlarını etkileşim için kullanan bireylerin siber zorbalığa maruz kalma durumları, diğer alt boyutlara oranla daha yüksek düzeydedir. Bir başka ifade ile etkileşim ve bu bağlamda sosyalleşmek isteyen kullanıcıların siber zorbalığa maruz kalma durumları daha fazla olabilmektedir. Bu hususun psikososyal açıdan temel kaynağı, sosyal medyada etkileşimini artırmak isteyen kullanıcılar, daha fazla içerik paylaşarak ve daha fazla görünür olmaya çalışarak diğer kullanıcıların tacizine, hakaretine, şantajına, çevrimiçi çatışmaya, kimlik taklidine, aşağılamasına, tehditine ve saldırısına maruz kalabilmektedir. Bu durum siber zorbalığa maruz kalan kullanıcıda, özgüven düşüklüğü, karamsarlık, endişe, depresyon ve kaygı gibi duygudurum bozukluklarına da neden olabilmektedir.

Diğer taraftan, paylaşım alt boyutu siber zorbalığa maruz kalmayı etkileyen diğer bir faktördür ($\beta=,153$; $p=,000$). Etkileşim boyutu kadar olmasa da paylaşım boyutu da siber zorbalığa maruz kalma durumunu anlamlı düzeyde etkilemektedir. Kullanıcıların daha fazla içerik paylaşma, daha fazla tanınır olma ve daha aktif bir sosyal medya kullanıcısı olarak itibar görme çabası ya da alışkanlıkları, bireyin siber zorbalığa maruz kalma oranını artırmaktadır. Çünkü bu çaba ve alışkanlık içerisinde olan kullanıcıları, diğer kullanıcılar bilişsel, psikolojik ve sosyal açıdan daha fazla

yıpratma, ona karşı dedikodu üretme, dışlama ve söylenti çıkarma gibi ilişkisel zorbalık türü davranışlarla mağdur edebilmektedir.

Bilgi edinme ve boş zaman değerlendirme boyutlarının da siber zorbalığa maruz kalmayı, etkileşim ve paylaşım boyutları kadar olmasada anlamlı düzeyde etkilediği tespit edilmiştir. Bilgi edinme amacıyla sosyal medya kullanım alışkanlıklarına sahip olan kullanıcıların da siber zorbalığa maruz kaldığı söylenebilir. Kullanıcı profilinden kaynaklı olarak sadece bilgi edinme amacıyla kullanılsa bile sosyal medya platformlarında kullanıcıların siber zorbalığa maruz kaldığı ifade edilebilir. Bununla birlikte boş zaman değerlendirme amacıyla da sosyal medya platformlarını kullanan bireylerin siber zorbalığa maruz kalabileceği ifade edilebilir. Kullanıcıların genel olarak boş zamanlarında kullanmaya meyilli oldukları bu platformların, tamamen kontrolsüz bir şekilde kullanılması, platformların kullanıcı tabanlı içerik üretimine imkân sağlaması, bazı güvenlik açıklarının bulunması nedeniyle avantajlarının yanında bazı riskleri de bünyesinde barındırmaktadır. Kullanıcıların bilinçli olması, dijital okuryazarlığın farkında olması, sorgulayıcı ve eleştirel bir sosyal medya okuryazarı olması gerekmektedir. Kullanıcıların sosyal medya platformlarını sınırsız özgürlük alanı gibi görmesi ve boş zamanlarının çoğunluğunu bu platformlarda geçiriyor olması zorbalığın, tacizin ve tehditin bu platformlarda sıklıkla karşılaşılan bir durum olmasına neden olabilmektedir. Sosyal medya platformları kullanım alışkanlığı açısından her ne kadar boş zaman değerlendirmeye, sosyal etkileşime, bilgi edinmeye ve paylaşımına imkân sağlayan platformlar olarak görülse de, güvenlik açıkları ve kötü niyetli kullanıcılar nedeniyle son derece denetimsiz, tehdite, tacize ve zorbalığa açık alanlar olarak değerlendirilebilir.

Benzer araştırma bulguları değerlendirildiğinde, Waqas, Afzal, Zaman ve Sabir (2016) tarafından yapılan araştırmada bireylerin sosyal medyada çok fazla zaman geçirdikleri ve bu durumun onların akademik başarılarını olumsuz yönde etkilediklerini tespit etmişlerdir. Boyd ve Ellison (2007) tarafından yapılan bir araştırmada bireylerin sosyal medya platformlarını kullanım amaçları arasında,

KOÇYİĞİT, Murat (2024). Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 12 (1), 37-61

arkadaş ve yakın çevreleri ile iletişim kurma ve etkilişimi sürdürme gibi hususların olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Öte yandan siber zorbalık ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda (Patchin ve Hinduja, 2006) siber zorbalığa maruz kalan bireylerde, hayal kırıklığı, öfke, üzüntü gibi duygusal ve psikolojik etkilerin ortaya çıktığı belirlenmiştir. Patchin ve Hinduja (2006) gerçekleştirdikleri araştırmada siber zorbalığa uğramış bireylerde çoğunlukla kızgınlık ve üzüntünün duygularının ortaya çıkmasının yanında dışlanmışlık ve çaresizlik duygularının da yoğun olarak yaşanabildiğini tespit etmişlerdir. Bu bağlamda yapılan diğer araştırmalarda (Brown vd., 2006; Campbell, 2005) siber zorbalığın geleneksel zorbalığın ortaya çıkardığı psikolojik sonuçlara benzer sonuçları açığa çıkardığı belirlenmiştir.

Bir diğer araştırmada (Erdoğan ve Koçyiğit, 2021), sosyal medya kullanımının alt boyutlarının, sosyalleşme, bilgi edinme, paylaşma, takip etme ve boş zamanlarını değerlendirilmesinin, siber mağduriyet alt boyutları olan siber taciz, dolandırıcılık, özel bilgilerin paylaşılması ve dışlanması, sanal mücadele ve kaygı ile aralarında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda sosyal medya kullanımının siber mağduriyeti anlamlı düzeyde etkilediği belirlenmiştir.

Siber zorbalığa maruz kalan bireylerin, kendilerine yönelik olarak gerçekleştirilen hakaretlerin, tehditlerin, şantajın ve zorbalığın süreklilik arz etmesi nedeniyle mağdurların bu içeriklere tekrar tekrar muhatap olması ve bu durumun mağdurların ruhsal, psikolojik ve duygusal durumunu son derece olumsuz bir şekilde etkileyebilmesi, siber zorbalığa maruz kalma durumunun ortaya çıkardığı önemli sonuçlar arasında yer almaktadır. Siber mağduriyetin bireyde ortaya çıkarabileceği utanç duygusu, aşağılanmışlık hissi, endişe hali, güven kaybı gibi psikolojik ve duygusal durumların bireylerin kimlik bilincine ve benlik saygısına da olumsuz etkileri olabilmektedir.

Araştırma sonuçları ile daha önce yapılan çalışmaların sonuçları değerlendirildiğinde sosyal medya kullanım alışkanlıklarının siber zorbalığa maruz kalma üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu açıktır. Sosyal medya kullanımının artması siber zorbalığa maruz kalma ihtimalini de artırdığı göz önünde

KOÇYİĞİT, Murat (2024). Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 12 (1), 37-61

bulundurulduğunda, kullanıcıların bilinçli bir sosyal medya kullanıcı olma zorunluluğu önem arz etmektedir. Bilinçsiz ve bağımlılık boyutuna ulaşan bir sosyal medya kullanımı bireylerin mağdur olma olasılığını artırabilmektedir. Bu doğrultuda her ne kadar daha önce herhangi bir siber zorbalığa maruz kalma durumu yaşanmamış olsa da kullanıcıların içerik paylaşımlarına ve sosyal medya kullanım hususlarına özen göstermeleri ve bu hususta dikkatli olmaları gerekmektedir. Bundan sonra yapılacak olan benzer araştırmalar için kullanıcıların dijital platformları kullanım alışkanlıkları, motivasyonları ile yaşam doyumları, özgüvenleri, empati yetenekleri, sosyal becerileri, kişilik özellikleri arasındaki korelasyonu tespit etmeye yönelik çalışmaların da alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

ANTONIADOU, Nafsika; KOKKINOS, M. Constantinos; MARKOS, Angelos (2016). Possible common correlates between bullying and cyber-bullying among adolescents. *Psicología Educativa*, 22(1), 27–38.

ALTUNBAŞ, Fuat ve KUL, Mehmet (2015). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımı Alışkanlıklarının Ölçümlenmesi: Van Yüzüncü Yıl Örneği. *Akademik Bakış Dergisi*, 51, 414–423.

BARLETT, Christopher; DEWITT, Caroline; MARONNA, Brittany; JOHNSON, Kaleigh. (2018). Social media use as a tool to facilitate or reduce cyberbullying perpetration: A review focusing on anonymous and nonanonymous social media platforms. *Violence and gender*, 5(3), 147-152.

BOUGHMAN, Laurie. (2010). Friend Request or Foe? Confirming the Misuse of Internet and Social Networking Sites By Domestic Violence Perpetrators. *Widener Law Journal*, 19, 933–966.

BOYD, Danah ve ELLISON, Nicole (2007). Social Network Sites: Definition, History and Scholarship, *Journal of Computer-Mediated Communication*. 13(1), 210–230.

BROWN, Karen; JACKSON, Margaret; CASSIDY, Wanda (2006). Cyber-bullying: Developing policy to direct responses that are equitable and effective in

KOÇYİĞİT, Murat (2024). Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 12 (1), 37-61

addressing this special form of bullying. *Canadian Journal of Educational Administration and Policy*, 57, 1–36.

BUSSEY, Kay; FITZPATRICK, Sally; RAMAN, Amrutha (2015). The role of moral disengagement and selfefficacy in cyberbullying. *Journal of School Violence*, 14(1), 30-46.

CAMPBELL, Marilyn (2005). Cyber-bullying: An old problem in a new guise? *Australian Journal of Guidance and Counseling*, 15, 68–76.

DİKER, Ersin ve TAŞDELEN, Birgül (2017). Sosyal medya olmasaydı ne olurdu? Sosyal medya bağımlısı gençlerin görüşlerine ilişkin nitel bir araştırma, *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 17, 189-206.

DİKER, Ersin ve KOÇYİĞİT, Murat (2022). Sosyal Medya Pazarlaması, (Editör: Salih Yıldız), Pazarlamada Güncel Yaklaşımlar. Ankara: Gazi Kitabevi, 119-139.

ERDOĞDU, Murat ve KOÇYİĞİT, Murat (2021). The correlation between social media use and cyber victimization: A research on generation Z in Turkey. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, (61), 101-125.

GROSS, Elisheva (2004). Adolescent Internet use: What we expect, what teens report. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 25(6), 633–649.

HAWI, Nazir ve SAMAHA, Maya (2017). The relations among social media addiction, self-esteem, and life satisfaction in university students. *Social Science Computer Review*, 35(5), 576–586.

HOBSON, David (2008). Social networking–not always friendly. *Computer Fraud & Security*, 2008(2), 20.

JARMAN, Hannah; MARQUES, Mathew D; MCLEAN, Siân. A; SLATER, Amy; PAXTON, Susan J. (2021). Motivations for social media use: Associations with social media engagement and body satisfaction and well-being among adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 50(12), 2279-2293.

KOÇYİĞİT, Murat (2024). Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 12 (1), 37-61

KOÇAK, Gizem (2012). Bireylerin Sosyal Medya Kullanım Davranışlarının ve Motivasyonlarının Kullanımlar ve Doyumlar Bağlamında İncelenmesi: Eskişehir’de Bir Uygulama. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KOÇYİĞİT, Murat (2015). Sosyal Ağ Pazarlaması: Marka Bağlılığı Oluşturmada Yeni Bir Pazarlama Stratejisi, Konya: Eğitim Yayınevi.

KOÇYİĞİT, Murat ve KOÇYİĞİT, Ahmet (2018). Değişen ve Gelişen Dijital İletişim: Yazılabilir Web Teknolojisi (Web 2.0). (Editörler: Veysel Çakmak ve Selahattin Çavuş), Dijital Kültür ve İletişim. İstanbul: Literatürk Yayınları, 19-48.

KOKKINOS, Contastinos; ANTONIADOU, Nafsika; MARKOS, Angelos (2014). Cyber-bullying: An investigation of the psychological profile of university student participants. Journal of Applied Developmental Psychology, 35(3), 204–214.

KOWALSKI, Robin ve LIMBER, Susan (2007). Electronic bullying among middle school students. Journal of adolescent health, 41(6), 22–30.

KÜÇÜK, Selda (2016). Siber Zorbalık Ölçeği Türkçe Uyarlaması, Adli Tıp Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

KWON, Eun Sook ve SUNG, Yongjun (2011). Follow me! Global marketers’ Twitter use. Journal of Interactive Advertising, 12(1), 4–16.

LEE, Sangwon ve CHO, Moonhee (2011). Social media use in a mobile broadband environment: Examination of determinants of Twitter and Facebook use. International Journal of Mobile Marketing, 6(2), 71–87.

LENHART, Amanda ve MADDEN, Mary (2007). Teens, privacy & online social networks: How teens manage their online identities and personal information in the age of MySpace. Pew Internet & American Life Project.

LEWIS, Kevin; KAUFMAN, Jason; GONZALEZ, Marco; WIMMER, Andreas; CHRISTAKIS, Nicholas (2008). Tastes, ties, and time: A new social network dataset using Facebook. com. Social networks, 30(4), 330–342.

KOÇYİĞİT, Murat (2024). Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 12 (1), 37-61

LI, Qing (2007). Bullying in the new playground: Research into cyberbullying and cyber victimisation. *Australasian Journal of Educational Technology*, 23(4), 435- 454.

LIETSALA, Katri ve SIRKKUNEN, Esa (2008). *Social Media: Introduction to The Tools and Processes of Participatory Economy*. Tampere, Finlandiya: Tampere University Press.

MARANTO, Gina ve BARTON, Matt (2010). Paradox and promise: MySpace, Facebook, and the sociopolitics of social networking in the writing classroom. *Computers and Composition*, 27(1), 36–47.

MAYFIELD, Antony (2008). *What is Social Media?*. iCrossing eBook.

MORGAN, Elizabeth M; CHAREEN Snelson; PATT, Elison-Bowers (2010). Image and video disclosure of substance use on social media websites. *Computers in Human Behavior*, 26(6), 1405–1411.

ÖZER, Gamze (2016). Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık yaşama düzeyleri ile siber zorbalığın öğrenciler üzerindeki etkileri ve öğrencilerin siber zorbalıkla baş etme stratejileri. *Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi.

PATCHIN, Justin W; HINDUJA, Sameer (2006). Bullies move beyond the schoolyard: A preliminary look at cyberbullying. *Youth violence and juvenile justice*, 4(2), 148–169.

PFEİL, Ulrike; ARJAN, Raj; ZAPHIRIS, Panayiotis (2009). Age differences in online social networking—A study of user profiles and the social capital divide among teenagers and older users in MySpace. *Computers in Human Behavior*, 25(3), 643–654.

STEWART, Daniel M. ve FRITSCH, Eric (2011). School and law enforcement efforts to combat cyberbullying. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 55(2), 79–87.

KOÇYİĞİT, Murat (2024). Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 12 (1), 37-61

STEWART, Regan; DRESCHER, Christopher; MAACK, Danielle; Ebesutani, Chad; YOUNG, John (2014). The Development and Psychometric Investigation of the Cyberbullying Scale Journal of Interpersonal Violence, 29(12), 2218–2238.

WAQAS, Ali; AFZAL, Muhammad; ZAMAN, Fakhar; SABIR, Muhammad (2016). The impact of social networking sites' usage on the academic performance of university students of Lahore, Pakistan. International Journal of Social Sciences and Management, 3(4), 267–276.

WANG, Xingchao; LEI, Li; LIU, Dong; HU, Huahua. (2016). Moderating effects of moral reasoning and gender on the relation between moral disengagement and cyberbullying in adolescents. Personality and Individual Differences, 98(2016), 244-249.

WILLARD, Nancy (2007). The authority and responsibility of school officials in responding to cyberbullying. Journal of Adolescent Health, 41, 64–65.

YAVANOĞLU, Uraz; SAĞIROĞLU, Şeref; ÇOLAK, İlhami (2012). Sosyal ağlarda bilgi güvenliği tehditleri ve alınması gereken önlemler. Politeknik Dergisi, 15(1), 15–27.

Çalışma tek bir yazar tarafından yürütülmüştür.

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.